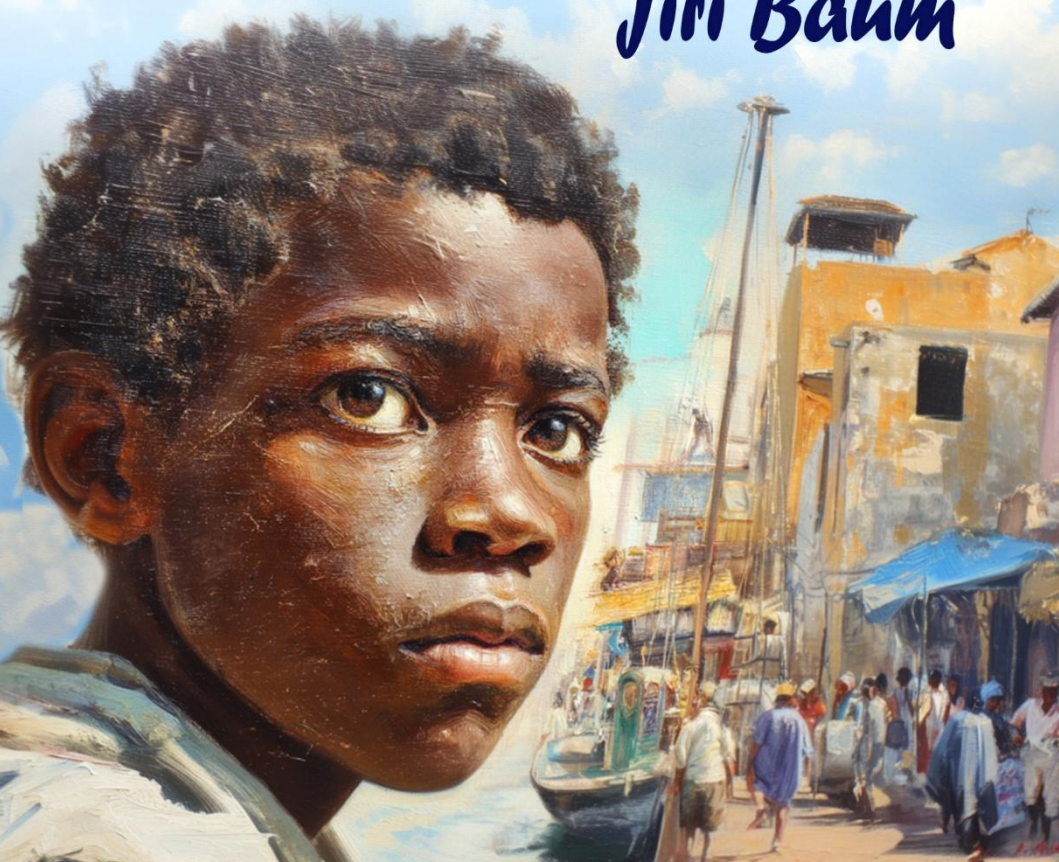

DOBRODRUŽNÁ CESTA MALÉHO ČERNOCHA

Jiří Baum

DOBRODRUŽNÁ
CESTA MALÉHO
ČERNOCHA

Jiří Baum

I.

Narodil jsem se ve Střední Africe, na západ od jezera Albertova. Naše vesnička stála na okraji lesa, nedaleko malé říčky. Dům mých rodičů měl stejně jako ostatní černošské chyše oblé stěny, jako veliký buben a špičatou střechu, krytou travou. Nebyl z cihel, nýbrž jen z bláta, které bylo nahozeno na jakousi mříž z větví. Neměl ani oken, jen otvor, který byl vchodem a který jsme na noc uzavírali velkou rohožkou. V našem kraji bylo celý rok stejně horko a doma jsme se jen málo zdržovali.

Moje nejstarší vzpomínky se týkají dob, kdy jsem pobíhal se svými kamarády po travnatém palouku uprostřed osady, kde občas konal se trh. Hráli jsme si podobné hry, jako chlapci v Čechách – na honěnou a na schovávanou. Někdy jsme si hráli tak, že některý vykřikl: „Běloch jde!“ a všichni honem utíkali se schovat. Nikdo z nás ještě neviděl bělocha, jen jsme o nich slýchávali a rodiče nás někdy strašili, že když nebudeme hodní, přijde na nás běloch a odnese nás v pytli. Proto jsme si představovali, že je to příšerná bytost a byli jsme přesvědčeni, že každý pořádný člověk je černý jako my. Tehdáž jsem netušil, že osud mne zavede mezi bělochy, až do vzdálených Čech.

Navečer jsme se vraceli každý domů, protože zetmělo-li se, nebylo venku již bezpečno. Levhart i hyéna jen málo kdy napadne dospělého člověka, ale stalo se, že odnesli malé děti a

proto, jakmile slunce zapadlo, krčili jsme se v naší chaloupce kolem planoucího ohně. U nás zapadá slunce celý rok v stejnou dobu – o šesté hodině a západ trvá jen velmi krátce. V několika minutách noc vystřídá den.

Oheň jsme udržovali v chatrči celou noc, protože někdy se k ránu pořádně ochladilo a my jsme neměli pokrývek. Mimo to byl kouř dobrou ochranou před četnými komáry, kteří se sletovali navečer do chatrče.

Večeře byla hlavním jídlem a často jsme jedli jen jednou denně. Byli jsme na to zvyklí a více než dvakrát za den nebylo zvykem jísti. V našem kraji byly hlavní potravou banány a pak manihot, který vypadá trochu jako brambory. Také jsme měli trochu kukuřice, a když měl otec štěstí na lovu, přinesl i zvěřinu, nejčastěji divoké perličky. Chléb jsem poznal, až když jsem se dostal k bělochům.

V těchto dobách, kdy jsem byl ještě docela malý, byl náš kmen ve velkém nebezpečí. Přišly zprávy, že krajem táhne bojovný kmen, který loupí a vraždí. Proto někteří muži z vesnice hlídali střídavě noc co noc, aby nás nepřítel nepřekvapil. Jednou, když vesnice byla pohřížena v hluboký spánek, ozval se poplašný signál a bubnování. Nastal zmatek: každý sebral svůj majetek a prchal z vesnice. Neměli jsme toho mnoho – v černošských chatrčích není nábytku ani jiného zařízení a tak šlo hlavně jen o to, aby bylo zachráněno naše stádo koz. Chránění temnou nocí prchali jsme lesem a k ránu dostihli jsme úpatí veliké hory. Zde

jsme se ukryli všichni ve velké jeskyni a nevrátili se dříve, dokud vyzvědači nezjistili, že nepřítel opět odtáhl jinam.

Když jsme se vrátili do naší vesničky, našli jsme náš domov zničený požárem. Celá vesnice shořela. Ale to nebylo tak velké neštěstí, ohořelé stěny byly lehce opraveny a střechy z trávy vystavěny znova a zakrátko žila vesnice klidným životem jak předtím.

Jakmile jsem trochu povyrosl, musil jsem pomáhat při různých pracích. Za naším domkem měli jsme políčko prosa, a když proso dozrávalo, sletovali se z celého okolí ptáčci, aby si na něm pochutnávali. Byli krásně zbarvení: někteří byli ohnivě červení a jiní zas měli dlouhá ocasní péra, která při letu vlála jako prapor. Mně se velmi líbili, ale rodiče se obávali, že by brzo na poli nezbylo ani zrnko prosa a tak jsem byl pověřen spolu s bratry hlídáním pole. Uprostřed jsme si vystavěli z větví a velikých palmových listů boudičku, v které jsme byli chráněni před žhavým sluncem a zde jsme trávili den za dnem.

Smutno nám zde nebylo. Měli jsme malé luky a šípy a cvičili jsme se v střelbě, nebo jsme plašili kamením hejna pěnkavek. Měli jsme také hru: v dřevěném špalku bylo několik jamek a na něm jsme hráli s oblázky podobně, jako se hraje dáma. Někdy jsme si vyprávěli pohádky, ale místo o hloupém Honzovi byly všechny pohádky o zajíci a jeho dobrodružstvích. Černoši totiž považují zajíce za nejchytřejší zvíře a v těch pohádkách zvířezí vždy nad všemi zvířaty i nad samotným lvem.

Někdy jsme musili zahánět i opice, které sem přivábila z lesa naděje na dobrý oběd. Těch malých jsme se nebáli – ty vždycky utekly; horší byli velcí paviáni, z kterých šel strach a kteří na nás cenili veliké tesáky. Raději jsme někdy doběhli domů pro otce, aby je zahnal.

Jindy jsme pásli naše kozy na travnatých úbočích malých pahorků. Naše kozičky byly malé, asi jako kůzle a měly směšně krátké nohy. Na noc jsme je zavírali do ohrady z trnitých větví, ale přes to se někdy stávalo, že levhart ohradu přeskočil a některou kozu odnesl. Také naši psi skončili většinou tímto způsobem svůj život; levhart má totiž psi maso velmi rád.

Mezitím, co se naše stádo popásalo, běhali jsme po okolí. Někdy se nám podařilo nalézt divoké včely, které se usadily v dutém stromě. Pak jsme rozdělali oheň, včely vykouřili a zmocnili se pláství medu. Byl pro nás nejlepší lahůdkou, protože ani cukru ani cukrovinek jsme neznali.

Jednou se stalo, že do našeho kraje přitáhly stěhovavé kobylky. Nejdříve se objevil na obzoru temný mrak, který se rychle blížil. Ozvalo se temné hučení tisíců drobných křídel a pak se ze vzduchu počaly snášeti k zemi veliké kobylky, dlouhé jak prst. Všechny keře a stromy v okolí vesnice byly jimi pokryty a na zemi jich bylo tolik, že nebylo možno učinit krok, aniž jich člověk několik nezašlápl.

Kobylky snědly za několik málo hodin všechnu kukuřici a proso a okousaly listy banánů tak, že banány zašly. Ten rok byl nedostatek, ale lidé sbírali kobylky a sušili je nebo pražili na ohni

a tak bylo co jísti. Dobře nám chutnaly a za sušené kobylinky dostali jsme od sousedního kmene banány a manihot a po čase byla nová úroda a všeho bylo zase dost.

Tak ubíhal rok za rokem, až konečně jednoho dne stala se mi nehoda, která měla rozhodný vliv na mé další osudy.

II.

Ten rok trvala doba sucha zvláště dlouho. Deště nepřicházely a vody v potoce bylo stále méně a méně. Z vody vyčnívaly veliké balvany, objevovaly se písčiny, až dosud skryté hluboko pod vodou a přišla doba, kdy voda přestala téci a ve vyschlém korytu byly jen tu a tam osamocené tůňe, naplněné kalnou vodou.

Jednoho dne se vypravila celá vesnice k potoku na lov ryb. Muži byli ozbrojeni oštěpy, aby na ně nabodávali ryby, které se tísnily v mělkých tůňích. Byli to většinou sumci – tak velcí, že jsem je sotva mohl zvednouti. Přes to jsem se zúčastnil lovu, ale při přeskakování balvanů jsem sklouzl a zlomil si ruku.

Kdyby se byla ruka dobře hojila, bylo by to zůstalo jen celkem bezvýznamnou příhodou mého dětství, na kterou bych si nyní vzpomínal jen s úsměvem. Ale nikdo ve vesnici si s ní nevěděl rady a vesnický čaroděj, který byl zároveň lékařem, marně nade mnou pronášel tajemná slova a zapaloval vonné byliny. Co to bylo platno, když neměl dosti obratnosti, aby zlomené kosti srovnal a řádně ošetřil.

V naší vesnici se zastavil tehdá obchodník, který cestoval krajem a vyměňoval slonovinu a gumu za sůl a bavlněné látky. Ten vyprávěl, že v osadě při dolním toku řeky žije muž, běloch, který je velmi dovedným lékařem a ke kterému chodí nemocní

z dalekého okolí. Proto se můj otec rozhodl, že pojedeme k tomuto zázračnému lékaři.

Hned příštího dne jsme se vypravili. Měli jsme člun, který kdysi zhotovil náš dědeček před mnoha lety z obrovského stromu. Byl to proto dlouhý kmen, na obou koncích zašpičatělý a docela úzký. Bylo třeba opatrně sedět, aby se nepřevrhl, ale zato bylo možno s ním docela rychle jeti. Několik známých jelo s námi, aby pomáhali veslovat. V takovém člunu se vesluje v kleče a vesla jsou krátká – vypadají spíše jako lopatky. Vzali jsme s sebou i zásobu potravin, hlavně velké hrozny banánů.

Cesta trvala několik dnů a byla celkem bez příhod. Většinou jsme jeli pralesem.

Když přišel večer, zastavili jsme se u některé písčiny, vytáhli loďku zpola na břeh a ztrávili zde noc u plápolajícího ohně.

Jednou k večeru jsme spatřili v houštině stočeného velikého hada. Byl to hroznýš a byl jistě alespoň pět metrů dlouhý. Tělo měl silné jako prostředně silný strom. Přistali jsme rychle u břehu, abychom se ho zmocnili. Strach jsme neměli, protože jsme věděli, že není jedovatý. Když hroznýš viděl, že je obklopen, stavěl se zuřivě na obranu a byl by snad některého z nás pořádně stiskl závity svého těla, ale rána veslem mu přerazila páteř a pak jsme ho brzo dobili. Ten večer jsme měli velkou hostinu; hroznýš má výborné, jemné maso.

Někdy jsme viděli velké krokodily, vyhřívající se na břehu. Až teprve, když jsme byli hodně blízko, sklouzli s břehu, hlasitě šplíchající, do vody. Jednou jsme se stali svědky zajímavého

výjevu: stádo pruhovaných zeber se přiblížilo k vodě, aby se napily. Byli jsme ještě daleko a ani nás nezpозorovaly. Vůdce stáda krácel pomalu mělkou vodou, když tu pojednou vynořila se z vody hlava velikého krokodila, uchopila překvapenou zebra za nohu a počala ji táhnouti do hlubiny. Zebra se zoufale bránila, ale krokodil nepovolil a pomalu táhl zebra od břehu. V posledním okamžiku se přiblížila naše loďka k místu zápasu, krokodil se nás lekl, pustil svoji kořist a zmizel v řece, a zebra kulhala po třech nohách za ostatním stádem, které vyděšeno prchalo od řeky.

Jednoho dne odpoledne se rozestoupil les, vroubíci řeku, a na břehu se objevila velká černošská vesnice. Domky byly okrouhlé, jako u nás doma, ale blízko břehu stály dvě větší budovy, stavěné do obdélníku, jako je zvykem v Evropě. Na jedné z nich byla věžička s křížem: později jsem se dozvěděl, že je to kostel.

Zázračný lékař se přišel podívat k břehu na hosti, kteří k němu přijeli tak zdaleka. Bylo dobře, že jsem si tehdá neuvědomil, že se po prvé setkám s obávaným bělochem – byl bych jistě měl strach. Já však viděl jen přívětivě se usmívajícího starého pána, oblečeného v dlouhý bílý šat, v bílé, korkové helmě a s dlouhým, šedým vousem, který mě nejvíce zajímal, protože u černochoů je vous velkou vzácností. Moji průvodci pozdravili jej uctivě, jak je u nás zvykem, tleskáním.

Lékař zavedl mě do velkého domu, prohlédl zlomenou ruku a na konec ji vtěsnal mezi podlouhlá prkénka, aby zlomenina pěkně rovně srostla. Trochu to bolelo, ale my černoši snášíme

dobře bolest, a brzo byla moje ruka v krásném sněhobílém obvazu, zavěšená v pásce na krku.

Nyní bylo ještě nutné, aby lékař sledoval, jak se ruka hojí a proto ostatní nastoupili zpáteční cestu a slíbili mi, že se pro mě vrátí, až měsíc bude po druhé v úplňku. Rozloučil jsem se srdečně se svým otcem – tehdá jsem netušil, že mnoho vody uplyne v řece Aruvimi a mnoho podivných dobrodružství zažiji, než opět spatřím své rodiče a rodnou vesničku.